

Dariusz Zawada

PRODUKT EKOLOGICZNY MIASTA

Dariusz Zawada, mgr – Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

adres korespondencyjny:

Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki

ul. Nowowiejska 3, 58-500 Jelenia Góra

e-mail: adawaz@op.pl

ECOLOGICAL PRODUKT OF THE CITY

SUMMARY: : The contents of the article refers to a ecological product of the city, which arises on the basis ecological environment of the city and of usable ecological city values. The author exposed areas decisive for the qualities of a product, which are: economy waste, air pollution, environmental protection, environmental education and reducing consumption. The article also contains economic instruments, that are decisive for the qualities a ecological product of the city such as: charges, taxes, donations, administrative fines, subsidies and ecological financial indemnities.

KEY WORDS: environment, ecological usable values of the city, ecological product of the city, C-competitiveness

Wstęp

Miasto jest podmiotem, który oferuje własne subprodukty dla różnych grup odbiorców oraz tworzy swój wizerunek, co pozwala na zmianę jego społecznej percepcji poprzez precyzyjne określenie docelowej grupy odbiorców¹.

Władze miasta prowadząc działania w obszarach: społecznym, gospodarczym, przestrzennym i ekologicznym starają się między innymi pozyskać inwestorów, przyciągnąć turystów oraz zatrzymać mieszkańców poprzez tworzenie atrakcyjnych produktów miasta: gospodarczego (PGM), społecznego (PSM), przestrzennego (PPM) oraz ekologicznego miasta (PEM), które decydują między innymi o poziomie jego atrakcyjności i konkurencyjności, M-Konkurencyjności.

Głównym celem niniejszego artykułu jest omówienie znaczenia produktu ekologicznego miasta dla: tworzenia odpowiednich warunków życia dla mieszkańców i podnoszenia konkurencyjności miasta, M-Konkurencyjności. W tym celu omówiono znaczenie kreowania PEM, zdefiniowano pojęcie PEM, wskazano instrumenty do jego kreowania oraz wskazano relacje pomiędzy nim a polityką państwa.

Kreowanie produktu ekologicznego miasta

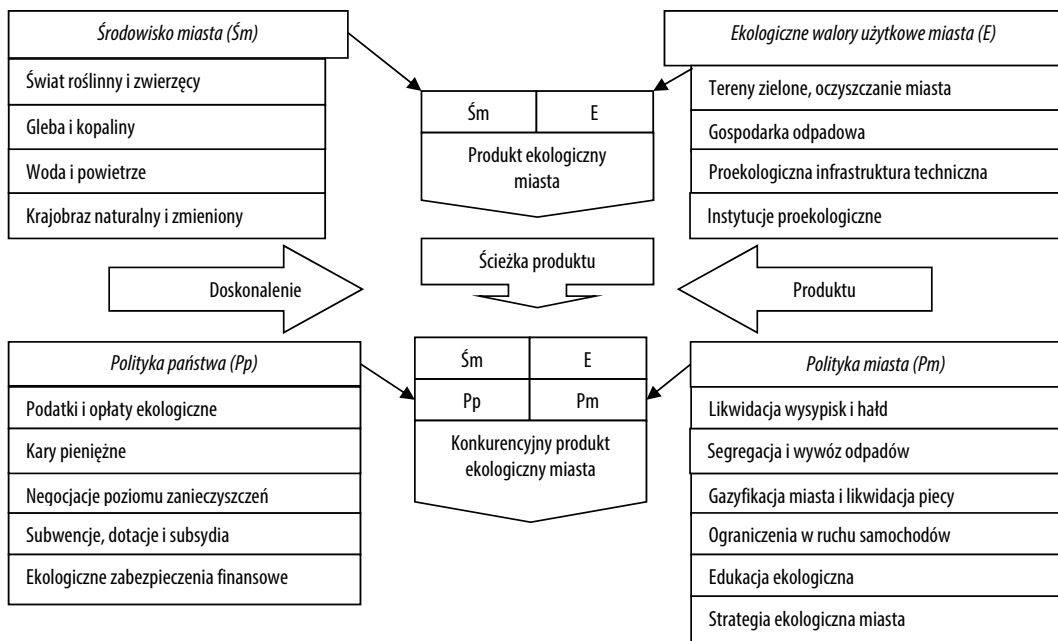
Mieszkańcy współczesnego miasta poza tym, że mają możliwość korzystania z cywilizacyjnego dorobku ludzkości (na przykład rozwoju: kultury, nauki, komunikacji i poprawy warunków mieszkaniowych) narażeni są na skutki negatywne, jak: wibracje i hałas, nieczystości oraz odpady, a także koncentrację emisji spalin². Miasto z jednej strony sprzyja rozwojowi człowieka, a z drugiej go ogranicza. W mieście człowiek może rozwijać się duchowo, intelektualnie i społecznie, a z drugiej strony czuje się ograniczony (między innymi przez hałas, brak kontaktu z przyrodą), bezradny i niepotrzebny. Na jakość życia mieszkańców miasta, a zwłaszcza na ich zdrowie wpływają takie czynniki, jak: spaliny samochodowe i wzrost ilości odpadów. Zdaniem autora jednym ze sposobów walki z tymi negatywnymi skutkami oraz zagrożeniami dla miasta i jego mieszkańców jest kreowanie atrakcyjnego i konkurencyjnego produktu ekologicznego miasta opartego na środowisku przyrodniczym miasta oraz atrakcyjnych ekologicznie walorach użytkowych miasta.

Środowisko stanowią elementy przyrodnicze ożywione, jak świat roślinny i zwierzęcy oraz nieożywione, jak powierzchnia Ziemi razem z glebą, wodą, po-

¹ E. Glińska, M. Florek, A. Kowalewska, *Wizerunek miasta od koncepcji do wdrożenia*, ABC a Wolters Kluwer business, Warszawa 2009, s. 90.

² *Ekonomika i zarządzanie miastem*, red. R. Broł, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2004, s. 194.

Rysunek 1
Konkurencyjny produkt ekologiczny miasta KPEM

Źródło: opracowanie własne.

wietrzem, kopalinami i krajobrazem w postaci naturalnej lub użytkowanej oraz zmienianej przez ludzi³. Środowisko przyrodnicze ma coraz większe znaczenie w prawidłowym przebiegu procesów funkcjonowania oraz rozwoju społeczeństw w ogóle⁴. Środowisko przyrodnicze miasta wpływa nie tylko na zdrowie fizyczne mieszkańców miast, ale także na ich zdrowie psychiczne i duchowość oraz rozwój społeczny miasta. Człowiek, żyjący w zdrowym i czystym środowisku przyrodniczym, pijący czystą wodę i oddychający świeżym powietrzem, lepiej myśli, jest zdrowszy i efektywniejszy, a żyjący w środowisku zniszczonym, bez roślin i zwierząt, czystej wody i powietrza częściej choruje i jest bardziej nerwowy. Dlatego też warto kreować produkt ekologiczny miasta opierając się na zdrowym środowisku w celu poprawy warunków życiowych mieszkańców miasta, dla rozwoju społecznego miasta oraz wzrostu poziomu M-Konkurencyjności.

Zdaniem autora ekologiczne walory użytkowe miasta są to istniejące lub ukształtowane warunki środowiska przyrodniczego miasta oparte na terenach zielonych, prowadzonej gospodarce odpadowej, oczyszczaniu miasta, proekologicznej infrastrukturze technicznej oraz instytucjach proekologicznych, które przyczyniają się do poprawy warunków życia jego mieszkańców.

³ W. Podgórski, *Podstawy ekologii*, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2003.

⁴ P. Bury, T. Markowski, J. Regulski, *Podstawy ekonomiki miasta*, Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości, Łódź 1993, s. 123.

Odpowiednio ukształtowane walory użytkowe miasta przyczyniają się między innymi do lepszego wykorzystania terenów zielonych, tworzenia proekologicznej infrastruktury miasta, poprawieniu estetyki i czystości miasta oraz warunków życiowych jego mieszkańców, aktywizując przy tym wiele instytucji. Przyczyniają się tym samym do podnoszenia wartości PEM oraz atrakcyjności i M-Konkurencyjności. Konkurencyjny produkt ekologiczny miasta (KPEM) przedstawiono na rysunku 1.

Pojęcie produktu ekologicznego miasta

„Produkt w ujęciu marketingowym to niekoniecznie rzecz, ale określony zestaw korzyści materialnych i niematerialnych, satysfakcjonujących klienta”⁵. Takim produktem jest także miasto, które oferuje korzyści materialne (mieszkanie, pracę) oraz korzyści niematerialne (kulturę, religię, naukę). Poza tym takim produktem jest produkt ekologiczny miasta, który przynosi korzyści materialne (czystą wodę i powietrze) oraz niematerialne (zadowolenie, radość, spokój, ciszę).

Miasto nie stanowi produktu w klasycznym jego ujęciu to znaczy, że posiada określony poziom kosztów oraz kompetentny zakres użyteczności. Miasto jest kształtowane przez kompleksową oraz wielowymiarową wiązkę pojedynczych świadczeń, które są realizowane poprzez autonomiczne organizacje i jednostki⁶. Według autora nie można jednak do końca zgodzić się z takim pojmowaniem produktu, gdyż podczas wytwarzania produktów władze miasta, przedsiębiorstwa, instytucje oraz jego mieszkańcy ponoszą także określone koszty, a powstałe w ten sposób produkty mają określoną użyteczność. Miasto może zatem wytwarzać takie produkty, jak: PGM, PSM, PPM i PEM, które będą stanowić jednocześnie cząstkowe efekty jego działalności, jak również może wytwarzać produkt skumulowany (M-Produkt), który będzie ich sumą oraz produktów: turystycznego (PTM), logistycznego (PLM), mieszkaniowego (PMM) oraz instytucjonalnego (PIM).

Do „subproduktów” miejskich, które tworzą „megaprodukt miejski” zalicza się środowisko naturalne. O wartości tego środowiska decydują jego stan, oczyszczalnie ścieków, odpady, ekologiczna świadomość mieszkańców oraz przepisy lokalne, dotyczące ochrony środowiska, a w tym system preferencji oraz kar⁷. Środowisko naturalne miasta jest zatem miejskim „subproduktem”, który zdaniem autora stanowi istotny składnik produktu ekologicznego miasta.

Produkt ekologiczny miasta według autora – to produkt tworzony na podstawie przepisów prawa oraz działań władz miasta związanych ze środowiskiem

⁵ A. Stanowicka-Traczyk, *Kształtowanie wizerunku miasta na przykładzie miast polskich*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Olsztyn 2008, s. 103.

⁶ S. Kauf, *Koncepcja marketingu jako determinanta wzrostu konkurencyjności miast*, w: *Zarządzanie gospodarką miejską i prawne podstawy funkcjonowania miasta*, red. J. Ślodziński, Z. Jakubczyk, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2002, s. 245.

⁷ A. Stanowicka-Traczyk, op. cit., s. 105-106.

naturalnym i ekologicznymi walorami użytkowymi miasta, które pozwalają na rozwiązywanie między innymi takich problemów miasta, jak: nieczystości, odpady, ścieki oraz ochrona środowiska miasta poprzez: tworzenie proekologicznej infrastruktury miasta, prowadzoną gospodarkę odpadami, oczyszczanie miasta oraz współpracę z proekologicznymi instytucjami.

W porównaniu z konsumpcyjnymi produktami miasta są bardziej skomplikowane oraz wewnętrznie zróżnicowane⁸. Takim produktem miasta jest produkt ekologiczny miasta, o którego wartości będą decydowały takie czynniki, jak: poziom hałasu (Ph), zanieczyszczenie powietrza (Zp), czystość wody (Cw), ilość wywiezionych odpadów (Io), długość sieci kanalizacyjnej (Śk), powierzchnia terenów zielonych w mieście (Tz), a także liczba organizacji proekologicznych (Oe), których wartości można podać na dany moment czasu. Produkt ekologiczny miasta można zatem przedstawić za pomocą poniższego modelu:

$$PEM = Ph + Zp + Cw + Io + Śk + Tz + Oe$$

Dzięki zastosowaniu powyższego modelu można obliczać wartości PEM wybranych miast w określonym czasie, porównywać je pod względem warunków życia mieszkańców oraz określać ich poziom konkurencyjności, M-Konkurencyjności.

Instrumenty kreowania produktu ekologicznego miasta

W celu kreowania produktu ekologicznego miasta podejmuje się różnego typu działania, które mają na celu ochronę środowiska przyrodniczego oraz poprawę ekologicznych walorów użytkowych miasta. Jednym z takich działań jest prowadzenie gospodarki odpadami.

Nieodpowiednio zagospodarowane odpady powodują degradację naturalnego środowiska miasta, a tym samym pogorszenie warunków życiowych mieszkańców. Z tych powodów zwiększająca się w miastach ilość zbędnych substancji oraz ubocznych produktów, a także pozostałości nieorganicznych i organicznych przyczyniających się do tej degradacji środowiska powinna być zagospodarowana⁹. Dlatego też miasta, poprzez istniejące spółki miejskie, inne podmioty komunalne lub prywatne prowadzą gospodarkę odpadami, która obejmuje ich: gromadzenie, odbiór, segregację, przetwarzanie i utylizację. Do realizacji tego celu powinny one zapewnić odpowiednią: liczbę punktów śmietnikowych i pojemników do ich selektywnej zbiórki, częstotliwość ich odbioru, a także wywóz na wysypisko śmieci.

Działania te przyczyniają się także do utrzymania czystości w mieście, ograniczają zanieczyszczenie środowiska naturalnego, podnoszą wartość ekologicz-

⁸ E. Glińska, M. Florek, A. Kowalewska, op. cit., s. 21.

⁹ M. Drozda, *Prawne, ekonomiczne i ekologiczne aspekty gospodarki odpadami niebezpiecznymi w powiązaniu z ochroną środowiska naturalnego*, w: *Ekonomia, gospodarka a środowisko*, red. T. Borys, B. Fiedor, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” nr 79, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2009, s. 59.

nych walorów użytkowych miasta, poprawiają warunki życiowe mieszkańców, powodują wzrost wartości PEM oraz poziomu M-Konkurencyjności.

Kolejnym działaniem służącym kreowaniu PEM jest ochrona powietrza. Zanieczyszczanie powietrza polegające na wprowadzaniu do niego substancji gazowych, ciekłych lub stałych, ujemnie wpływa na zdrowie człowieka, wodę, glebę oraz przyrodę i klimat, a także powoduje inne szkody w naturalnym środowisku. Z kolei ochrona przed zanieczyszczeniami powinna być realizowana poprzez zapobieganie przekraczaniu stężeń dopuszczalnych, dotyczących substancji, które zanieczyszczają powietrze, ograniczaniu, eliminowaniu wprowadzania do powietrza tych substancji, które wytwarzają między innymi zakłady usługowe i produkcyjne oraz likwidację wysypisk i hałd, a także innych źródeł zanieczyszczeń¹⁰. Władze miasta, chcąc poprawiać czystość powietrza oraz ograniczać zanieczyszczenie miasta, mogą dążyć do większej gazyfikacji miasta i zmniejszenia liczby mieszkań komunalnych, w których do palenia wykorzystywane są piece. Mogą także wprowadzać ograniczenia dla ruchu samochodów w centrum miasta oraz lokalizować zakłady produkcyjne i usługowe na peryferiach miasta.

O wartości PEM decyduje również edukacja ekologiczna mieszkańców miasta. W tym celu w mieście tworzone są specjalne „komórki”, których zadaniem jest prowadzenie działań wspierających ekologię. Działania te prowadzone są we współpracy z jednostkami oświatowymi, kulturalnymi i sportowymi na różnym szczeblu, przejawiają się między innymi w organizacji różnego typu konkursów ekologicznych, czy też akcji sprzątnięcia świata, które powodują zdobycie wiedzy ekologicznej, kształtowanie postaw ekologicznych oraz wrażliwości i świadomości ekologicznej mieszkańców.

Pojęcie świadomości ekologicznej, mimo różnych definicji, ma związek ze stunkiem konkretnego człowieka do środowiska przyrodniczego. Pojęcie to, znajdujące się w sferze zainteresowania nauk humanistycznych z socjologicznego punktu widzenia oznacza zespół poglądów, opinii, postaw i ocen, który jest oparty na określonej wiedzy i dotyczy stosunku człowieka do przyrody. Zespół tych postaw, opinii, poglądów i ocen jest właściwy różnym społecznym grupom oraz różnym kategoriom osób¹¹. Świadomość ekologiczna mieszkańców miasta jest bardzo zróżnicowana, gdyż o jej poziomie decyduje nie tylko wiedza, ale również poglądy konkretnego człowieka, jego postawa wobec środowiska przyrodniczego oraz wyznawana przez niego religia. Świadomość ekologiczna mieszkańców ma bardzo duże znaczenie w tworzeniu PEM, gdyż dzięki niej kształtuje się właściwa postawa ekologiczna, pozwalająca skuteczniej realizować ekologiczne działania miasta.

¹⁰ A. Rączaszek, P. Sabah, M. Wieczorek, *Problemy ekologiczne w zarządzaniu gospodarką miejską na przykładzie Województwa Śląskiego i miasta Częstochowy*, w: *Rozwój miast i zarządzanie gospodarką miejską*, red. J. Słodczyk, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2004, s. 443-444.

¹¹ W. Mirowski, *Wpływ świadomości i kultury ekologicznej na ekologizację turystyki*, w: *Gospodarka turystyczna w XXI wieku – stan obecny i perspektywy rozwoju*, red. S. Bosiacki, Akademia Wychowania Fizycznego, Agawa, Poznań 2002, s. 20.

Produkt ekologiczny miasta a polityka państwa

Na stan środowiska miasta i wartość ekologicznych walorów użytkowych miasta, a tym samym na wartość produktu ekologicznego miasta PEM, wpływa w dużej mierze polityka państwa dotycząca ekologii, wyrażona w stosowanych instrumentach ekonomicznych (podatki i opłaty ekologiczne), karach pieniężnych oraz wykorzystywaniu mechanizmu rynkowych transakcji (negocjacje dotyczące optymalnego poziomu zanieczyszczeń) oraz subwencjach, dotacjach i subsydiach, jak również oparta na ekologicznych zabezpieczeniach finansowych.

Realizacji ekologicznej polityki, poza mechanizmami bezpośredniego przymusu, służą instrumenty ekonomiczne, które wpływają na decyzje podejmowane przez podmioty gospodarcze. Dotyczy to przede wszystkim przedsiębiorstw, jak również coraz częściej domowych gospodarstw, które są jednostkami podejmującymi mikroekonomiczne decyzje¹². Z kolei dochody z opłat powinny być przeznaczane zwrotnie na finansowanie procesów gospodarowania oraz ochrony środowiska.

Instrumenty oparte na mechanizmie transakcji rynkowych buduje się przestrzegając zasady prawa popytu i podaży, przy szczególnym uwzględnieniu prawidłowości opisanej przez R. Coase'a, która wskazuje możliwość optymalnego osiągnięcia poziomu zanieczyszczeń poprzez dwustronne negocjacje pomiędzy użytkownikami walorów i zasobów środowiska. Administracyjne kary pieniężne, czyli kary ekologiczne, stanowią sankcje wynikające z korzystania ze środowiska, niezgodnie z prawem lub bez potrzebnego pozwolenia, w sposób szkodliwy dla człowieka lub przyrody. Przyczyną stosowania kar pieniężnych jest najczęściej nieprzestrzeganie środowiskowych standardów, co ma miejsce podczas naruszenia ustaleń administracyjnej decyzji oraz braku takiej decyzji, bądź nieprawomocności decyzji.

Ekologiczne finansowe zabezpieczenia są natomiast sposobem służącym zabezpieczeniu roszczeń z powodu szkód oraz ich określonych skutków, które powstały w obszarze środowiska jako efekt działania przedsiębiorstwa. W ich zakres wchodzi szkody będące wynikiem normalnego działania przedsiębiorstwa, bądź nieprzewidywalnych sytuacji, jak awarie techniczne. Z kolei subwencje, dotacje oraz subsydia są zewnętrzną pomocą finansową, udzielaną przez państwo, skierowaną do gospodarczych podmiotów. Główne zadanie subwencji polega na wspieraniu proekologicznych inwestycji, które są podejmowane przez podmioty, które działają według przepisów zawartych w Kodeksie handlowym¹³.

Poza tym, w celu podnoszenia wartości produktu ekologicznego miasta, a tym samym podniesienia poziomu M-Konkurencyjności, warto podjąć działania (oprócz działań dotyczących produkcji i usług) w celu ograniczenia negatywnego wpływu konsumpcji na środowisko naturalne miasta oraz zbudować strategię ekologiczną miasta.

¹² *Zarządzanie środowiskiem*, red. B. Poskrobko, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007, s. 152.

¹³ *Ibidem*, s. 164.

Podsumowanie

Wszystkie państwa, regiony i miasta, a zwłaszcza te rozwinięte, powinny przemyśleć na nowo sposoby wykorzystywania własnych zasobów naturalnych, i rozwijać je w celu skutecznego zmniejszenia negatywnego wpływu produkcji oraz konsumpcji na środowisko¹⁴. Do tego jednak potrzebne są odpowiednie przepisy związane z ekologią istniejące w polskim i międzynarodowym prawie, tworzone przez polskie władze i instytucje międzynarodowe. Gdy będą one ułatwiały państwom i regionom prowadzenie efektywnych działań związanych z ochroną środowiska, to zostaną poprawione w nich warunki życiowe mieszkańców oraz wzrośnie ich konkurencyjność.

Zgodnie z art. 2.1. ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r., ochrona przyrody oznacza zachowanie, wykorzystywanie, a także odnawianie zasobów przyrodniczych, do których zalicza się siedliska przyrodnicze, dzikie rośliny oraz zwierzęta, czyli gatunki, które migrują i są prawnie chronione. Ochrona przyrody dotyczy przyrody nieożywionej oraz krajobrazu¹⁵. Władze miasta powinny więc prowadzić działania w celu zachowania i odnawiania zasobów przyrodniczych miasta, dbać o elementy przyrody ożywionej, nieożywionej, o ich odpowiednie wykorzystywanie oraz o krajobraz miejski. Wszystkie podjęte działania przyczynią się do lepszej ochrony środowiska miasta, podniesienia wartości jego ekologicznych walorów użytkowych, podniesienia konkurencyjności PEM i wytworzenia konkurencyjnego produktu ekologicznego miasta KPEM oraz do podniesienia poziomu M-Konkurencyjności i zrównoważonego rozwoju miasta.

„Sukces w postaci przewagi konkurencyjnej miasto osiągnie tylko wtedy, gdy w sposób umiejętny wykorzysta dane mu atuty, wyeksponuje subprodukty szczególnie wyróżniające je spośród innych miast konkurencyjnych, będzie je rozwijać i modyfikować zgodnie z w zmieniającymi się oczekiwaniami odbiorców”¹⁶. Nastąpi to także poprzez zrównoważony rozwój miasta, który przyczyni się do integracji gospodarczych, politycznych oraz społecznych działań przy zachowaniu podstawowych procesów przyrodniczych i równowagi przyrodniczej. Zapewni to możliwość zaspokajania potrzeb podstawowych poszczególnym mieszkańcom nie tylko współczesnym, ale także przyszłym¹⁷.

¹⁴ *Kompendium Nauki Społecznej Kościoła*, Papieska Rada Iustitia Et Pax, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce 2005, s. 311.

¹⁵ H. Kruk, *Przyrodnicza konkurencyjność regionów*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa – Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności „Dom Organizatora”, Toruń 2010, s. 77.

¹⁶ A. Stanowicka-Traczyk, op. cit., s. 111.

¹⁷ T. Borys, *Zrównoważony rozwój jako przedmiot pomiaru wskaźnikowego*, w: *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, red. T. Borys, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Warszawa – Białystok 2005, s. 59.